

Naturalizm. - Obraz powstańca w opowiadaniu Stefana Żeromskiego
Rozdziobią nas kruki, wrony... - 2 godz.

Stefan Żeromski (pseud. Maurycy Zych, Józef Katerla) - pisarz, dramaturg, publicysta. Urodzony 14 października 1864 (rok upadku powstania styczniowego) w Strawczynie, zmarł 20 listopada 1925 w Warszawie.

Pochodził z ubogiej rodziny szlacheckiej. Dzieciństwo spędził w Ciekotach w Górach Świętokrzyskich. W 1879 roku stracił matkę, a w cztery lata później ojca. Edukację rozpoczął w szkole początkowej w Psarach, a kontynuował w Męskim Gimnazjum Rządowym w Kielcach. Następnie rozpoczął studia w Instytucie Weterynarii w Warszawie. Trzy lata później popadł w problemy finansowe, był zmuszony przerwać studia i podjąć pracę gubernera. Jesienią 1892 roku pojął za żonę Oktawię z Radziwiłłowiczów. Wyjechał z Nałęczowa do Szwajcarii i tu pracował jako bibliotekarz w Muzeum Narodowym Polskim w Raperswilu. W 1897 roku powrócił do Polski zatrudnił się w charakterze pomocnika bibliotekarza w Bibliotece Ordynacji Zamojskiej w Warszawie. Od tej chwili poświęcił się jedynie pisarstwu. W 1909 roku opuścił Polskę i wyjechał z rodziną do Paryża. W czasie I wojny światowej zgłosił się do Legionów Polskich. Po powrocie do Zakopanego został prezydentem Rzeczypospolitej Zakopiańskiej. W 1925 roku założył polski oddział PEN Clubu. Pod koniec życia mieszkał na Zamku Królewskim w Warszawie.

Najważniejsze utwory Stefana Żeromskiego:

"Przedwiośnie"	"Popioły"	"Dzieje grzechu"
"Szyfowe prace"	"Puszcza jodłowa"	"Siłaczka"
"Ludzie bezdomni"	"Wierna rzeka"	

Stefan Żeromski ze względu na zaangażowanie społeczne nazwany był „sumieniem polskiej literatury” lub „sumieniem narodu”.

Debiutancki tom opowiadań Żeromskiego „Rozdziobią nas kruki i wrony” okazał się w 1895 roku. Znalazły się w nim utwory tematycznie związane z powstaniem styczniowym, co wpłynęło na decyzję pisarza o wydaniu zbioru w Krakowie pod pseudonimem Maurycy Zych (tym samym uniknął carskiej cenzury). Tytułowe opowiadanie ukazuje tragiczny wymiar powstania skazanego na klęskę i społeczne niezrozumienie spowodowane nędzą i nieomal animalistycznymi (upodobniające do zwierzęcia) warunkami życia najuboższych. W utworze Żeromski posłużył się **naturalizmem** – stylem artystycznym, który wyodrębnił się w połowie XIX wieku, a rozwinął epoce modernizmu.

NATURALIZM – pisarze naturaliści pokazywali rzeczywistość od najciemniejszej jej strony, akcentowali momenty graniczne (ciężka choroba, śmierć, psychiczne odchylenia od przyjętej normy) oraz detale w opisie człowieka i jego otoczenia (szczegółowość narracji),

często stosowali animalistyczne epitety, porównania i metafory. Według naturalistów pisarz powinien przyjąć postawę naukowca obiektywnie i drobiazgowo badającego wycinek rzeczywistości, który przedstawia w swoim utworze.

LINK do opowiadania - <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/zeromski-rozdzio-bias-kruki-wrony.html>

Miejszem akcji są okolice Nasielska, a dokładnie droga między Mławą a Nasielskiem. Akcja utworu odnosi się do końcowych epizodów powstania styczniowego (rozgrywa się w końcowych dniach (lub ostatnich tygodniach) powstania styczniowego, czyli na jesieni 1864 roku) i dotyczy rozważań nad przyczynami jego upadku. Przyczyną nieplanowanego wybuchu była zapowiedziana branka 8 tysięcy rekrutów do armii carskiej. We władzach powstańczych od początku toczyła się walka między białymi - zwolennikami pracy organicznej i czerwonymi - odłamem radykalnym. Walki zbrojne miały charakter potyczek partyzanckich. Stoczono ich około 1200. Oddziały samodzielne, bez wspólnego planu. Szans militarnych powstanie nie miało żadnych. Zawiodły też rachuby na pomoc państw zachodnich. Walki trwały do jesieni 1864 roku. Upadek powstania przyniósł liczne represje. Na Syberię wywieziono 40 tysięcy ludzi. Skonfiskowano 3 tysiące majątków.

Z listów i pamiętników Żeromskiego przebija wyraźna niechęć do krakowskiego stronnictwa Stańczyków, kultywującego obchody i tradycje narodowe, kontrastujące z przysłowiową nędzą galicyjską. Pisarz potępia ich lojalizm, serwilizm (służalczość) wobec zaborców, niechęć do podejmowania walki narodowowyzwoleńczej.

Powstanie styczniowe wybuchło w styczniu 1863 roku, a zakończyło się jesienią roku następnego, przynosząc liczne represje, takie jak wywiezienia na Syberię czy konfiskaty majątków. Choć było przygotowywane przez długi czas, to wspomniana data została na trwałe wpisana do polskiej historii w wyniku planowanego poboru (tzw. branki) ośmiu tysięcy rekrutów w szeregi carskiej armii. Choć wszyscy walczyli o wspólny cel – odzyskanie suwerenności narodu, to ukształtowały się dwie całkowicie różne drogi do osiągnięcia tego celu. W czasie powstania styczniowego we władzach zrywu trwały spory między zwolennikami pracy organicznej (ugrupowanie białych) a popierającymi radykalne posunięcia i decyzje (stronnictwo czerwonych). W czasie walk stoczono około 1200 potyczek partyzanckich, a do głównych przyczyn upadku zrywu zalicza się fakt, iż poszczególne oddziały nie działały w imię naczelnego planu. Również państwa zachodnie, nie oferując pomocy do walki z okupantem, miały swój udział w klęsce.

Streszczenie

Na początku utworu poznajemy bohatera Andrzeja Boryckiego. Jest to szlachcic, inteligent, jednak występuje w przebraniu chłopa, pod pseudonimem Szymon Winrych. Należy do aktywnych członków konspiracji antycarskiej i przemycyca broń dla oddziałów powstańczych. Wiemy, że był to człowiek o wielkiej charyzmie i nieraz napawał duchem swoich towarzyszy. Jednak teraz nawet on ma poczucie klęski. Mimo to wykonuje swoje zobowiązania i próbuje dostarczyć współpracownikom kolejną porcję uzbrojenia.

Niestety, Winrych zostaje złapany przez patrol rosyjskich żołnierzy. Nie udaje mu się uciec. Ukryta na wozie broń zostaje odkryta. Żołnierze biją i mordują powstańca w okrutny sposób. Umiera on w męczarniach, a jego ciało staje się żerem dla ptaków (tytułowych kruków i wron). Zarówno opis śmierci powstańca, jak i makabrycznej uczty ptaków (a także cierpienia rannego konia) opisane są bardzo naturalistycznie.

Nad ciałem powstańca zjawia się chłop z pobliskiej wsi. Współczuje zamordowanemu, ale po krótkiej modlitwie zabiera się do przeszukiwania zwłok. Zdziera też skórę z martwego konia – zarówno zwłoki zwierzęcia, jak i człowieka wrzuca do starej piwnicy.

Chłop jest szczęśliwy z powodu nieoczekiwanego zarobku. Przy jego nędzy nawet to stanowi wspaniały prezent od losu.

Tak bez wiedzy i woli zemściwszy się za tyłowieczne niewolnictwo, za szerzenie ciemnoty, za wyzysk, za hańbę i za cierpienie ludu, szedł ku domowi z odkrytą głową i z modlitwą na ustach. Dziwnie rzewna radość zstępowała do jego duszy i ubierała mu cały widnokrąg, cały zakres umysłowego objęcia, całą ziemię barwami cudnie pięknymi. Głęboko, prawdziwie z całej duszy wielbił Boga za to, że w bezgranicznym miłosierdziu swoim zesłał mu tyle żelastwa i rzemienia....

Podsumowanie zajęć:

1. Pisarstwo Stefana Żeromskiego reprezentuje styl artystyczny nazywany naturalizmem, którego główne cechy to: przedstawienie pesymistycznej strony rzeczywistości, ukazanie człowieka jako istoty zdeterminowanej niezależnymi od siebie czynnikami oraz jako część natury.
2. Rola pisarza naturalisty zbliżała się do koncepcji bycia naukowcem badającym rzeczywistość i dążącym do maksymalnie obiektywnego odzwierciedlenia jej w utworze.
3. Elementy poetyki naturalistycznej można zauważyć w opowiadaniu „Rozdziobią nas kruki, wrony...”, przedstawiającym epizod z czasów powstania styczniowego.

Proponowane zadanie: po lekturze opowiadania, spróbuj uzupełnić poniższą mapę myśli.

Mapa myśli

Rozdziobią nas kruki, wrony... Stefana Żeromskiego

Problematyka:

Elementy naturalistyczne:

Sposób ukazania powstania styczniowego:

Sposób kreacji postaci Winrycha:

Symbolika kruków i wron:

Wymowa opowiadania Żeromskiego: